

Miljøretten

Bind 1

Almindelige emner

Miljøretten

Bind 1

Almindelige emner

*Redigeret af
Ellen Margrethe Basse*

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2006

Miljøretten

Bind 1 – Almindelige emner

2. udgave, 1. oplag

© 2006 Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele heraf
er uden forlagets skriftlige samtykke ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Omslag og sats: Knud Kristensen

Tryk: Narayana Press

Indbinding: Damm's Bogbinderi, Randers

Printed in Denmark 2006

ISBN 978-87-574-1253-6

De øvrige bind i værket

Bind 2 – Arealanvendelse, natur- og kulturbeskyttelse

ISBN 978-87-574-1254-3

Bind 3 – Affald, jord, vand, råstoffer og undergrund

ISBN 978-87-574-1255-0

Bind 4 – Forurenende anlæg og processer

ISBN 978-87-574-1256-7

Bind 5 – Risici, produkter og organismer

ISBN 978-87-574-1258-1

Bind 6 – Energi og klima

ISBN 978-87-574-1342-7

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Lyngbyvej 17

Postboks 2702

2100 København Ø

Telefon: 39 13 55 00

Telefax: 39 13 55 55

e-post: forlag@djoef.dk

Hjemmeside: www.djoef-forlag.dk

FORORD

Denne bog beskriver de generelle rammer for anvendelsen af miljølovgivning på tværs af internationale, EU-retlige og nationale regler og principper. Der er tilstræbt tilvejebragt en behandling af alle centrale generelle emner.

Omfattende lovændringer har begrundet, at betydelige dele af bogen ikke blot er blevet opdateret. Der er tale om en regulær omskrivning af flere kapitler. De nævnte lovændringer er primært begrundet i internationale forpligtelser og EU-krav. Nationalt er der i perioden 2001-2005 endvidere gennemført en række organisatoriske ændringer, ligesom der er sket ændringer i valget af virkemidler og i prioriteringen af og mellem indsatsområder. Materialeindsamling er afsluttet i november 2005.

I omskrivningen af denne bog er EU-rettens betydning for den almindelige forvaltningsret blevet fremhævet mere, end tilfældet var i 1. udgave. De energiretlige emner samt klimaspørgsmål er endvidere inddraget i langt større udstrækning, end de var i 1. udgave.

Anden udgave af Miljøretten bind 1-5 samt første udgave af Miljøretten bind 6 udkommer alle i 2006. Sidstnævnte bind behandler energi- og klimaretlige emner.

Opdateringen og omskrivningen mv. af Miljøretten er bl.a. begrundet i lærebogsbehovet på den nye Masteruddannelse i Miljø- og Energiret (MEEL), der udbydes i et samarbejde mellem Aarhus Universitet, Handelshøjskolen i Århus, Syddansk Universitet og Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole.

Bøgerne fremstår hver især som selvstændige enheder, hvor forskellige forfattere med ekspertise inden for de respektive emner beskriver regler og praksis. De enkelte kapitler er gennemgået og tilrettet af mig som redaktør, således at fremstillingen er sammenhængende.

Sekretærerne Bente Schandorff Hansen, Grete Johansen, Solveig Berg og Birgitte Højklint takkes for hjælp med korrekturlæsning. Stud.jur. Karina Venøe Jensen, cand.jur. Christian Buch Sørensen og stud.psyk. Malene Ladegaard Kristensen takkes for hjælp med kildesøgning, registre mv.

Århus, januar 2006
Ellen Margrethe Basse

INDHOLDSOVERSIGT

Forord.....	5
Indholdsoversigt.....	7
Indholdsfortegnelse.....	9
Kapitel 1.....	27
Miljørettens udvikling og grundlag <i>Ellen Margrethe Basse</i>	
Kapitel 2.....	49
Ejendomsret og miljøret <i>Orla Friis Jensen</i>	
Kapitel 3.....	113
Miljøprincipper og traditionelle retlige principper <i>Ellen Margrethe Basse og Helle Tegner Anker</i>	
Kapitel 4.....	163
Århus-konventionen og dens implementering <i>Veit Koester</i>	
Kapitel 5.....	195
EU's institutionelle ramme og betydning <i>Peter Pagh</i>	
Kapitel 6.....	283
Implementeringslovgivning mv. <i>Peter Pagh</i>	
Kapitel 7.....	299
Internationale aktører og retskilder <i>Ellen Margrethe Basse og Birgitte Egelund Olsen</i>	
Kapitel 8.....	333
Myndigheder og offentligretlige organer <i>Birgitte Egelund Olsen og Ellen Margrethe Basse</i>	
Kapitel 9.....	419
Virkemidler <i>Ellen Margrethe Basse og Birgitte Egelund Olsen</i>	

Indholdsoversigt

Kapitel 10	539
Sagsbehandling og beslutningsprocesser	
<i>Ellen Margrethe Basse</i>	
Kapitel 11	617
Overvågning og rekurs	
<i>Ellen Margrethe Basse</i>	
Kapitel 12	657
Det kommunale tilsyn	
<i>Birgitte Egelund Olsen</i>	
Kapitel 13	691
Ombudsmandskontrol	
<i>Morten Engberg</i>	
Kapitel 14	707
Kontrol og håndhævelse ved domstolene	
<i>Gorm Toftegaard Nielsen</i>	
Kapitel 15	763
Voldgiftsbehandling	
<i>Erik Hørlyck</i>	
Forkortelser	775
Litteraturfortegnelse	779
Regeloversigt.....	813
Domme og afgørelser	845
Stikordsregister.....	859

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
Indholdsoversigt	7
Indholdsfortegnelse	9
Kapitel 1	27
<i>Miljørettens udvikling og grundlag</i>	
1.1 Hvad er miljøret?.....	27
1.2 Miljørettens historiske udvikling og værdipræmisser.....	30
1.2.1 Gamle og nye reguleringsformer i dansk ret.....	31
1.2.1.1 Dansk lovgivning fra perioden 1850 til 1970.....	32
1.2.1.2 Dansk lovgivning fra perioden 1970 til 1990.....	34
1.2.1.3 Lovgivningen fra perioden 1990 til 2000.....	36
1.2.1.4 Nyere lovgivning.....	37
1.2.2 Bæredygtighed som retlig forståelsesramme.....	38
1.2.2.1 International målsætning.....	39
1.2.2.2 Europæisk målsætning.....	40
1.2.2.3 National målsætning.....	42
1.2.3 Retssikkerhed som retligt paradigme.....	43
1.2.3.1 Hvilke funktioner begrundet krav om retssikkerhed?.....	43
1.2.3.2 Materiel retssikkerhed – forudberegnelighed og klarhed.....	44
1.2.3.3 Retssikkerhed i beslutningsprocessen.....	44
1.3 Miljøretten bind 1-6.....	45
Kapitel 2	49
<i>Ejendomsret og miljøret</i>	
2.1 Indledning. Oversigt.....	49
2.2 Ekspropriation.....	50
2.2.1 Ukrænkelighed og Menneskerettighedskonventionen.....	50
2.2.2 Ejendom.....	51
2.2.3 Den beskyttede ejer.....	54
2.2.4 Ekspropriationsbegrebet.....	54
2.2.4.1 Kriterier for afståelse.....	56
2.2.4.2 Samlet vurdering.....	62
2.3 Ekspropriationslovgivningen.....	64
2.3.1 Ekspropriationsformål.....	64
2.3.2 Nødvendighedskravet.....	66

Indholdsfortegnelse

2.4	Fuldstændig erstatning.....	69
2.4.1	Lovbestemmelser om erstatning.....	70
2.4.2	Erstatningens omfang. Almindelige principper.....	71
2.4.3	Værdien af det afståede.....	78
2.4.4	Handelsværdien.....	79
2.4.5	Tab udover handelsværdien.....	82
2.5	Ekspropriationsprocessen.....	84
2.5.1	Ekspropriation.....	85
2.5.1.1	Fremgangsmåden ved ekspropriation.....	86
2.5.1.1.1	Statens ekspropriationer.....	86
2.5.1.1.2	Kommunale ekspropriationer.....	87
2.5.1.2	Forholdet til anden lovgivning.....	90
2.5.1.3	Retsvirkninger af ekspropriation.....	90
2.5.2	Taksation.....	92
2.6	Naboret.....	96
2.6.1	Indledning.....	96
2.6.2	Naboretlige grundsætninger.....	97
2.6.2.1	Den beskyttede kreds.....	97
2.6.2.2	Tålegrænsen.....	97
2.6.2.3	Sanktioner – primær beskyttelse.....	99
2.6.2.4	Sanktioner – erstatning.....	100
2.6.3	Naboret og offentlig ret.....	101
2.6.3.1	Nabobeskyttelse i den offentlige ret.....	101
2.6.3.2	Fastlæggelsen af den naboretlige tålegrænse.....	102
2.6.3.3	Skadevolders erstatningsansvar.....	103
2.6.3.4	Den primære beskyttelse.....	104
2.7	Servitutter.....	105
2.7.1	Begreb.....	106
2.7.2	Stiftelse.....	107
2.7.3	Servitutberettigelse og påtaleret.....	108
2.7.4	Ophør og bortfald.....	110
Kapitel 3	113
	<i>Miljøprincipper og traditionelle retlige principper</i>	
3.1	Indledning – kategorier og funktioner.....	113
3.2	Miljøprincipper.....	115
3.2.1	Integrationsprincippet.....	116
3.2.2	Forureneren betaler-princippet mv.....	119
3.2.3	Forsigtighedsprincippet.....	124
3.2.4	Forebyggelsesprincippet.....	129
3.2.5	Kilde-, forureningsbegrænsnings- og lokaliseringsprincippet.....	131
3.2.6	Renere teknologi og bedst tilgængelige teknologi (BAT).....	133
3.2.7	Råstof- og energihusholdningsprincippet.....	136

3.2.8	Livscyklus- eller vugge til grav-princippet	137
3.2.9	Substitutionsprincippet.....	139
3.2.10	Princippet om forudgående informeret samtykke	140
3.3	Forvaltningsretlige og kommunalretlige principper.....	142
3.3.1	Legalitetsprincippet (hjemmelskravet).....	142
3.3.2	Proportionalitetsprincippet.....	144
3.3.3	Magtfordrejningslæren og specialitetsprincipperne	146
3.3.4	Lighedsprincippet.....	149
3.3.5	Forbuddet mod at sætte “skøn under regel”	151
3.3.6	Officialprincippet.....	151
3.3.7	Princippet om bestemthed	152
3.3.8	Hvile i sig selv-princippet.....	154
3.3.9	Kommunalfuldmagten og konkurrenceretlige principper	155
3.3.10	Ugyldighed og andre reaktioner på tilsidesættelse af principper.....	156
3.4	Samspelet med EU’s retsprincipper	159
Kapitel 4	163
	<i>Århus-konventionen og dens implementering</i>	
4.1	Den internationale dimension.....	163
4.1.1	Bæredygtighedsbegrebet og rettigheder på miljøområdet	163
4.1.2	Retten til miljøet som en menneskeret.....	164
4.1.3	Processuelle rettigheder til miljøet.....	166
4.1.4	Århus-konventionen.....	168
4.1.4.1	Konventionens præambel.....	169
4.1.4.2	Konventionens formålsbestemmelse.....	170
4.1.4.3	Retssubjekterne – offentligheden/den berørte offentlighed.....	171
4.1.4.4	De konkrete processuelle rettigheder.....	172
4.1.4.5	Processuel forpligtelse til ikke-diskriminering	173
4.1.4.6	Andre forpligtelser	173
4.1.4.7	Overvågnings- og håndhævelsesmekanismer	175
4.2	Den Europæiske Dimension.....	177
4.2.1	Ret til miljøet?.....	177
4.2.2	Processuelle rettigheder over for EU’s institutioner.....	178
4.2.2.1	Miljøaktindsigt i EU’s egne dokumenter mv.....	180
4.2.2.2	Projektoffentlighed.....	181
4.2.2.3	Klage- og søgsmålsbeføjelser	181
4.2.3	Processuelle rettigheder i forhold til nationale myndigheder	182
4.2.3.1	Miljøaktindsigtsdirektivet.....	183
4.2.3.2	Projektoffentlighedsdirektivet.....	184
4.2.3.3	Klage- og søgsmålsret.....	185
4.3	Dansk lovgivning	186
4.3.1	Ret til miljøet?.....	186
4.3.2	Processuelle rettigheder vedrørende miljøet	187

Indholdsfortegnelse

4.3.2.1	Miljøoplysningsloven.....	188
4.3.2.2	Projektoffentlighed.....	190
4.3.2.3	Klageberettigelse og søgsmålsret mv.....	191
Kapitel 5	195
<i>EU's institutionelle ramme og betydning</i>		
5.1	Indledning.....	195
5.2	EU's institutionelle ramme.....	196
5.2.1	Traktatens struktur.....	198
5.2.2	Institutionerne.....	200
5.2.3	Institutionernes opgaver.....	201
5.3	En overstatslig myndighed.....	203
5.3.1	EU's baggrund.....	204
5.3.2	EU-rettens overstatslige karakter.....	205
5.3.2.1	EU's lovgivningskompetence.....	207
5.3.2.2	Forrang og umiddelbar anvendelighed.....	207
5.3.2.3	Direktivers direkte effekt.....	208
5.3.2.4	Den direkte effekt af EU's tiltrædelse af miljøkonventioner.....	211
5.3.2.5	Doktrinen om staters erstatningsansvar.....	212
5.3.2.6	Krav til den nationale lovgivningsproces.....	212
5.3.2.7	EF-domstolen har monopol på prøvelse.....	213
5.3.2.8	Pligt til præjudiciel forelæggelse.....	213
5.3.2.9	Traktatkompetence.....	214
5.3.2.10	EU's procedurekrav.....	215
5.3.2.11	Traktaten begrænser EU-institutioners beføjelser.....	216
5.3.2.12	Sammenfattende.....	217
5.4	To synsvinkler på EU's indflydelse på dansk miljøret.....	218
5.5	Hvilken betydning har traktatens formål og principper.....	219
5.5.1	Miljøbeskyttelse – en del af EU's formål.....	219
5.5.2	Formålet og diskriminationsforbuddet.....	220
5.5.3	Formålet og integrationsprincippet.....	221
5.5.4	Formålet shm. de i EF-traktatens artikel 174 anførte mål og principper.....	222
5.5.5	EF-domstolens fortolkning af EU's miljøkrav.....	226
5.5.5.1	Fuglebeskyttelsesdirektivet.....	226
5.5.5.2	Direktivet om udledning af visse farlige stoffer til vandmiljøet.....	228
5.5.5.3	Miljøkravene er bindende.....	230
5.5.6	Indholdet i EU's miljøregler – virkemidler.....	231
5.5.6.1	Forebyggende regulering.....	231
5.5.6.2	Sanktioner og ansvar.....	232
5.5.6.3	Subsidiaritet.....	234
5.6	Traktaten og danske regler om miljøbeskyttelse.....	234
5.6.1	Forbuddet mod tekniske handelshindringer.....	235

5.6.1.1	Udstrækningen af forbuddet mod handelsbegrænsninger	237
5.6.1.2	EU-retten anerkender miljøbeskyttelse som et lovligt hensyn	240
5.6.1.3	Forbuddet mod forskelsbehandling af varer	242
5.6.1.4.	Ekstraterritorial beskyttelse og jurisdiktion	244
5.6.1.4.1	Ekstraterritoriale importrestriktioner	245
5.6.1.4.2	Ekstraterritorial personel jurisdiktion	245
5.6.1.4.3.	Ekstraterritoriale eksportrestriktioner	245
5.6.1.4.4.	Grænseoverskridende miljøskader	247
5.6.2	Forbuddet mod ulovlig statsstøtte	248
5.7	Begrænses den danske miljøbeskyttelse?	250
5.7.1	Hjemmelsbestemmelsens betydning for danske beføjelser	251
5.7.2	Udtømmende harmonisering og minimumsharmonisering	255
5.7.3	Miljøgarantien i EF-traktatens artikel 95, stk. 4-9	258
5.7.4	Krav om underretning af Kommissionen	263
5.7.5	Direktiv eller forordning	265
5.7.6	Miljøhandlingsprogrammer og henstillinger	267
5.8	Håndhævelse af miljøregler	269
5.8.1	Sager om traktatbrud rettet mod medlemsstater	269
5.8.1.1	Hvem kan anlægge sager vedr. traktatbrud?	269
5.8.1.2	Begrebet traktatbrud	270
5.8.1.3	Retsvirkninger af traktatbrud	272
5.8.1.4	Foreløbige retsmidler i sager om traktatbrud	274
5.8.2	Sagsanlæg ved EF-domstolen mod EU's institutioner	275
5.8.3	Håndhævelse af EU's miljøregler ved de nationale domstole	277
Kapitel 6	283
<i>Implementeringslovgivning mv.</i>		
6.1	Indledning	283
6.1.1	Beslutningssystemet i EU	285
6.1.2	Den danske deltagelse	285
6.2	Deduktive miljønormer	286
6.3	Miljørettens reguleringsformer og -objekter	288
6.3.1	Regulering af miljøkvaliteten	289
6.3.2	Kilderegulering	292
6.4	EU-regler og manglende strukturel kongruens	294
Kapitel 7	299
<i>Internationale aktører og retskilder</i>		
7.1	International miljøpolitik og regulering	299
7.1.1	De relevante regimer	300
7.1.2	Regimernes parter	301

Indholdsfortegnelse

7.1.3	Det Europæiske Fællesskab som part.....	301
7.1.4	Differentierede partsrettigheder og -pligter.....	302
7.2	Beslutningstagere.....	303
7.2.1	FN – som miljøaktør.....	303
7.2.1.1	FN's miljøprogram – UNEP og dets samarbejde med andre.....	304
7.2.1.2	FN's Økonomiske Kommission for Europa – UNECE.....	306
7.2.1.3	FN's søfartsorganisation – IMO.....	306
7.2.1.4	Øvrige FN-organisationer.....	307
7.2.2	WTO som miljøaktør.....	309
7.2.2.1	WTO-aftalesættet.....	310
7.2.2.2	WTO's institutioner.....	312
7.2.2.3	Relevansen af miljøhensyn efter WTO-regler og -praksis.....	313
7.2.3	OECD som miljøaktør.....	316
7.2.3.1	Bæredygtig udvikling som målsætning i OECD.....	316
7.2.3.2	Det Internationale Energi Agentur – IEA.....	317
7.2.4	Europarådet som miljøaktør.....	317
7.2.5	Nordisk Råd som miljøaktør.....	319
7.3	Standardiseringsorganer og brugen af standarder.....	320
7.3.1	ISO og IEC som miljøaktører.....	320
7.3.2	CEN og CENELEC som miljøaktører.....	321
7.3.3	Dansk standard som miljøaktør.....	323
7.4	Internationale retskilder.....	324
7.4.1	Konventionstekster, udfyldning og fortolkning.....	325
7.4.1.1	Wien-konventionens anvendelse.....	326
7.4.1.2	Fortolkningsmetoder.....	326
7.4.1.3	Retlige konflikter eller hierarkier mv.....	327
7.4.2	National gennemførelse.....	328
7.4.3	Sædvaner og principper.....	330
Kapitel 8	333
<i>Myndigheder og offentligretlige organer</i>		
8.1	Retlige krav og kriterier.....	333
8.1.1	EU's regler og principper.....	334
8.1.2	Den offentlige forvaltning og offentligretlige principper.....	335
8.1.2.1	Valget mellem statslige og kommunale myndigheder.....	335
8.1.2.2	Uafhængige nævn med myndighedskompetencer.....	337
8.1.2.3	Selvejende institutioner i den offentlige forvaltning.....	338
8.1.2.4	Sondringen mellem myndighedsopgaver og driftsopgaver.....	339
8.1.2.5	Adgangen til at delegerer myndighedskompetencer.....	339
8.1.2.6	Overførelse til kommunale fællesskaber.....	341
8.1.2.7	Koncession, aktionæroverenskomst og kontrakt.....	342
8.1.3	Nationale selskabsretlige krav og principper.....	343
8.1.3.1	De retlige rammer for interessentskaber og andelsselskaber.....	344
8.1.3.2	De retlige rammer for aktieselskaber.....	345

8.1.3.3	De retlige rammer for erhvervsdrivende fonde.....	346
8.1.4	Kommunalretlige regler vedr. deltagelse i selskaber.....	347
8.1.4.1	De generelle kommunalretlige forbud.....	347
8.1.4.2	Kommunale repræsentanter i selskabsbestyrelser.....	347
8.1.4.3	Kommunal deltagelse efter samarbejdslovens regler.....	348
8.1.5	Offentlig-private partnerskaber	349
8.2	Miljøministeriet.....	350
8.2.1	Ministeren og departementet mv.....	351
8.2.2	Administrative styrelser.....	351
8.2.2.1	Miljøstyrelsen.....	352
8.2.2.2	Skov- og Naturstyrelsen.....	353
8.2.2.3	Kort- og Matrikelstyrelsen.....	355
8.2.3	Statslige regionale enheder.....	355
8.2.3.1	Fredningsnævn.....	355
8.2.3.2	Skovdistrikter.....	356
8.2.3.3	De statslige miljøcentre (iht. kommunalreformen).....	357
8.2.3.4	Vanddistrikter (iht. kommunalreformen).....	358
8.2.4	Centrale ankenævn og taksationskommissioner.....	358
8.2.4.1	Naturklagenævnet.....	358
8.2.4.2	Miljøklagenævnet.....	360
8.2.4.3	Taksationskommissionen vedr. Naturbeskyttelse.....	361
8.2.4.4	Landinspektørnævnet.....	361
8.2.5	Forskningsinstitutioner.....	362
8.2.6	Rådgivende organer.....	362
8.2.7	Organer, der deltager i samforvaltning.....	364
8.2.7.1	Miljøpuljerådet.....	364
8.2.7.2	Den WEEE-systemansvarlige.....	365
8.2.7.3	Produktionsafgiftsfonden.....	366
8.2.7.4	ReturBAT®.....	366
8.2.7.5	Dansk Retursystem A/S.....	366
8.2.7.6	Dækbranchens Miljøfond.....	367
8.2.7.7	Miljøordningen for Biler.....	367
8.2.7.8	Prøvningsudvalget for Olietanke.....	368
8.3	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.....	368
8.3.1	Departementet og de administrative styrelser.....	368
8.3.1.1	Direktoratet for FødevarerErhverv.....	368
8.3.1.2	Plantedirektoratet.....	369
8.3.1.3	Fiskeridirektoratet.....	370
8.3.2	Jordbrugskommissioner – regionale myndigheder.....	370
8.3.3	Sektorforskningsinstitutioner og fonde.....	371
8.3.3.1	Danmarks Jordbrugsforskning.....	371
8.3.3.2	Råd og fonde.....	371
8.4	Transport- og Energiministeriet.....	372
8.4.1	Administrative styrelser inden for transportområdet.....	372
8.4.1.1	Færdselsstyrelsen.....	373

Indholdsfortegnelse

8.4.1.2	Trafikstyrelsen	373
8.4.1.3	Kystdirektoratet	373
8.4.1.4	Vejdirektoratet	374
8.4.2	Administrative styrelser inden for energiområdet	374
8.4.2.1	Energistyrelsen	374
8.4.2.2	Energitilsynet	376
8.4.3	Regionale kollegiale organer med kompetencer på transportområdet	377
8.4.3.1	De kommunale vejbestyrelser	377
8.4.3.2	Taksationskommissioner	377
8.4.4	Centrale råd og nævn med myndighedskompetencer	378
8.4.4.1	Vejtransportrådet	378
8.4.4.2	Jernbaneklagenævnet	378
8.4.4.3	Overtaksationskommissionen	378
8.4.5	Ankenævn på energiområdet	379
8.4.5.1	Energiklagenævnet	379
8.4.5.2	Ankenævnet (godkendt af familie- og forbrugerministeren)	380
8.4.6	Fonde og sektorforskningsinstitutioner mv.	380
8.4.6.1	EnergiNet.dk	381
8.4.6.2	Elsparefonden	381
8.4.6.3	Lokale energispareudvalg	382
8.4.6.4	DanmarksTransportForskning	382
8.5	Indenrigs- og Sundhedsministeriet	383
8.5.1	Departementet og de administrative styrelser	383
8.5.2	Sundhedsstyrelsen og embedslægeinstitutioner	384
8.5.3	Tilsynsførende statsamtænd (indtil 1. januar 2007)	385
8.5.4	Statslige regioner (iht. kommunalreformen)	386
8.5.5	Etisk Råd	386
8.6	Økonomi- og Erhvervsministeriet	387
8.6.1	Administrative styrelser	387
8.6.1.1	Sikkerhedsstyrelsen	388
8.6.1.2	Konkurrencestyrelsen	388
8.6.1.3	Erhvervs- og Selskabsstyrelsen	389
8.6.1.4	Erhvervs- og Byggestyrelsen	390
8.6.1.5	Patent- og Varemærkestyrelsen	390
8.6.1.6	Søfartsstyrelsen	390
8.6.2	Danmarks Statistik	391
8.6.3	Råd med myndighedskompetencer	391
8.6.3.1	Konkurrencerådet	392
8.6.3.2	Det Tekniske Sikkerhedsråd	393
8.6.4	Ankenævn og voldgiftsorganer	394
8.6.4.1	Konkurrenceankenævnet	394
8.6.4.2	Ankenævnet for Patenter og Varemærker	394
8.6.4.3	Klagenævnet for Udbud	394
8.6.4.4	Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed	395
8.6.5	Fonde	395
8.6.5.1	DANAK	396

8.6.5.2	Nordsøfonden	396
8.7	Skatteministeriet	397
8.8	Forsvarsministeriet	398
8.8.1	Søværnets Operative Kommando	398
8.8.2	Beredskabsstyrelsen	399
8.9	Justitsministeriet	400
8.10	Udenrigsministeriet	401
8.11	Kulturministeriet	402
8.12	Regionale og lokale folkevalgte myndigheder	403
8.12.1	Kommunale og amtskommunale myndigheder	403
8.12.1.1	Amtskommunale kompetencer (indtil 1. januar 2007)	405
8.12.1.2	Kommunale kompetencer (indtil 1. januar 2007)	406
8.12.1.3	Kommunale kompetencer (iht. kommunalreformen)	406
8.12.1.4	Kommunale hegnsmyndigheder	407
8.12.1.5	Grønne råd – rådgivende organer	408
8.12.1.6	Regionale faglige hhv. lokale kulturmiljøråd	408
8.12.2	Kommunal service- og forsyningsvirksomhed	409
8.12.3	Kommunale havne og selvstyrehavne	409
8.12.4	Regionsråd (iht. kommunalreformen)	409
8.12.5	Kommunale og fælleskommunale samarbejdsformer	411
8.12.5.1	Kommunale fællesskaber	411
8.12.5.2	Miljøcentre	413
8.12.5.3	Trafikselskaber (iht. kommunalreformen)	414
8.12.5.4	Betjeningsoverenskomster	414
8.12.5.5	Indtægtsdækket virksomhed	415
8.12.5.6	Forpligtende kommunale samarbejder (iht. reformen)	416
Kapitel 9		419
	<i>Virkemidler</i>	
9.1	Retlige rammebetingelser	419
9.1.1.	Ejendoms- og højhedsrettigheder som grundpræmisses	419
9.1.2	Handlingsplaner på EU og nationalt niveau	421
9.2	Miljøregler og deres anvendelse	422
9.2.1	Reguleringsperspektiv og -form	424
9.2.2	Generelle reguleringer	425
9.2.2.1	Love og lovbekendtgørelser	426
9.2.2.2	Bekendtgørelser	427
9.2.2.3	Cirkulærer	428
9.2.2.4	Vejledninger	428
9.2.2.5	BAT-noter (BREFs)	431

Indholdsfortegnelse

9.2.2.6	Regulativer.....	431
9.2.3	Konkrete afgørelser.....	432
9.2.3.1	Begunstigende afgørelser (godkendelser, tilladelser mv.).....	433
9.2.3.2	Bebyrdende afgørelser (påbud, forbud mv.).....	434
9.2.3.3	Selvhjælpshandlinger.....	438
9.3	Kort- og planlægning, registrering, zoning mv.....	439
9.3.1	Kortlægning.....	439
9.3.2	Fysisk planlægning og fysiske planer.....	441
9.3.2.1	Landsplanlægning og landsplandirektiver mv.....	441
9.3.2.2	Regionplanlægning og -planer.....	442
9.3.2.3	Regionale udviklingsplaner.....	443
9.3.2.4	Kommuneplanlægning og -planer.....	444
9.3.2.5	Lokalplanlægning og -planer.....	445
9.3.3	By- og landzoner mv. samt miljøzoner.....	447
9.3.4	Beskyttelseslinjer.....	449
9.3.5	Vandplaner, Natura 2000-skovplaner og Natura 2000-planer.....	449
9.3.6	Sektorplanlægning mv.....	450
9.3.6.1	Affaldsplanlægning og -kortlægning.....	451
9.3.6.2	Varmeplanlægning.....	452
9.4	Aftaler og udbud.....	452
9.4.1	Aftaler sammenlignet med forvaltningsafgørelser.....	453
9.4.2	Miljøaftaler indgået efter miljøbeskyttelseslovens regler.....	454
9.4.3	Aftaler vedr. jordbrugsdrift i følsomme områder mv.....	455
9.4.4	Aftaler vedrørende data om aktivstoffer.....	457
9.4.5	Energiaftaler.....	457
9.4.6	Fleksible mekanismer (JI-aftaler og CDM-aftaler).....	458
9.4.7	Udbud, offentlige indkøb og offentligt forbrug.....	460
9.4.7.1	Miljøkriterier som led i udbudsforretning.....	461
9.4.7.2	Miljø- og energihensyn i det offentlige forbrug.....	462
9.5	Klassificering.....	464
9.5.1	Klassificering af kemiske stoffer og produkter.....	464
9.5.2	Klassificering af GMO'er.....	465
9.5.3	Klassificering af farligt gods.....	466
9.5.4	Klassificering af affald, jord mv.....	467
9.6	Standardbaserede og datakvalitetssikrende virkemidler.....	468
9.6.1	Harmoniserede og andre standarder.....	469
9.6.2	Miljøstyring og -revision.....	470
9.6.2.1	Miljøledelse.....	471
9.6.2.2	ISO- og EMAS-miljøledelsesstandarder.....	471
9.6.3	Energiledelse.....	473
9.6.4	Certificering og verificering.....	474
9.6.4.1	Kontrol- og dokumentationsfunktion.....	474
9.6.4.2	Beskyttelsescertifikater.....	475
9.6.5	Akkreditering.....	476

9.7	Processuelle og informative virkemidler.....	476
9.7.1	Miljøkonsekvensvurderinger og projektoffentlighed.....	477
9.7.2	Aktiv og kvalificeret formidling af miljøoplysninger.....	479
9.7.3	Grønne regnskaber.....	480
9.7.4	Miljøøkonomistyring.....	481
9.7.5	Mærkning.....	482
9.7.5.1	Faremærkning.....	482
9.7.5.2	GMO-mærkning.....	483
9.7.5.3	Miljømærkning.....	484
9.7.5.4	Energimærkning (energiattest).....	485
9.7.5.5	CE-mærkning.....	488
9.7.6	Informationspligt ift. WEEE-affald og andet affald.....	488
9.8	Økonomiske virkemidler.....	489
9.8.1	Afgifter.....	491
9.8.1.1	Afgift på miljøskadelige stoffer og produkter.....	492
9.8.1.2	Afgifter på ressourceforbrug.....	494
9.8.1.3	Affaldsafgift.....	495
9.8.1.4	Spildevandsafgift.....	498
9.8.1.5	SO ₂ - og CO ₂ -afgifter på varer.....	498
9.8.1.6	Energiafgifter.....	499
9.8.1.7	Transportrelaterede afgifter.....	502
9.8.1.8	Omsættelige kvoter og kreditter.....	503
9.8.1.9	Varmekvoter der modregnes.....	507
9.8.2	Gebyrer.....	508
9.8.2.1	Affaldsgebyrer.....	510
9.8.2.2	Drikkevandsgebyr.....	512
9.8.2.3	Spildevandsgebyr.....	513
9.8.2.4	Energitakster og prioriteret elektricitet.....	515
9.8.2.5	Varmeforsyningstakster efter hvile i sig selv-princippet.....	516
9.8.3	Tilbægtagningsordninger og økonomiske virkemidler.....	518
9.8.3.1	Tilbægtagningsordning med sikkerhedsstillelse.....	518
9.8.3.2	Tilbægtagningsordning med støtte.....	519
9.8.4	Støtteordninger.....	520
9.8.4.1	Støtte til miljø- og naturforvaltning.....	522
9.8.4.1.1	Støtte til landbrug.....	522
9.8.4.1.2	Naturbeskyttende foranstaltninger mv.....	523
9.8.4.2	Værditabsordning.....	523
9.8.4.3	Støtte til renere og mere effektiv energiproduktion mv.....	524
9.8.4.4	Støtte som kompensation for grønne afgifter.....	526
9.8.4.5	Renere teknologiordninger.....	527
9.9	Ansvar for skader og omkostninger.....	527
9.9.1	Miljøansvar.....	528
9.9.1.1	Hvem er ansvarlig?.....	528
9.9.1.2	Objektivt ansvar eller culpa-ansvar?.....	529
9.9.1.3	Hvad beskyttes og imod hvilke aktiviteter?.....	531
9.9.1.4	Ikke tilbagevirkende kraft.....	532

Indholdsfortegnelse

9.9.1.5	Forældelse.....	533
9.9.2	Regler om finansiel sikkerhedsstilling.....	533
9.9.3	Producentansvar.....	535
9.9.4	Produktansvar.....	536
9.9.5	Myndigheders ansvar.....	536
Kapitel 10	539
<i>Sagsbehandling og beslutningsprocesser</i>		
10.1	De processuelle krav – begrundelse og afgrænsning mv.....	539
10.1.1	Reglernes anvendelsesområde.....	540
10.1.1.1	Den offentlige forvaltning, offentligretlige organer mfl.....	541
10.1.1.2	Forvaltningsafgørelser mv.....	543
10.1.1.3	Anden virksomhed.....	545
10.1.1.4	Særligt om retssikkerhedslovens anvendelsesområde.....	546
10.1.2	Den processuelle og organisatoriske autonomi.....	547
10.1.2.1	Fortolkningen og anvendelsen af EU's sagsbehandlingsregler.....	547
10.1.2.2	Grundrettigheder og -principper.....	548
10.2	Retsbeskyttelse af parter og andre berørte.....	550
10.2.1	Adressaten og naboer – hvem er part?.....	550
10.2.2	Aktindsigt.....	552
10.2.2.1	Offentlighedslovens aktindsigtsregler.....	555
10.2.2.2	Forvaltnings- og retssikkerhedslovens aktindsigtsregler.....	558
10.2.3	Tavshedspligt.....	560
10.2.4	Videregivelse af oplysninger til andre myndigheder.....	561
10.2.5	Partshøring/kontradiktion (forvarsel mv.).....	562
10.2.5.1	Retssikkerhedslovens § 5 – forvarslingspligt.....	563
10.2.5.2	Forvaltningslovens § 19 – kontradiktionspligt.....	564
10.2.6	Notatpligt mv.....	567
10.2.7	Vejledningspligt mv.....	567
10.3	Habilitets- og kvalifikationskrav.....	569
10.3.1	Speciel inhabilitet.....	569
10.3.1.1	Personers specielle inhabilitet.....	569
10.3.1.2	Myndigheders specielle inhabilitet.....	573
10.3.2	Almindelig habilitet.....	575
10.3.2.1	Personers habilitet og kvalifikationer.....	575
10.3.2.2	Myndighedshabilitet og konkurrencehensyn.....	576
10.4	Etablering af beslutningsgrundlag.....	578
10.4.1	Privates oplysningsforpligtelser.....	578
10.4.1.1	Oplysninger som led i ansøgninger mv.....	579
10.4.1.2	Anmeldelser mv.....	581
10.4.1.3	Pligt til at lade sig registrere.....	583
10.4.1.4	Pligt til at indberette uheld mv.....	584
10.4.1.5	Oplysningspligt efter vilkår eller påbud.....	585
10.4.1.6	Pligt til at udarbejde beredskabsplaner mv.....	588

10.4.2	Myndighedernes traditionelle oplysningsforpligtelser	588
10.4.2.1	Oplysning ved besigtigelse og møde	589
10.4.2.2	Oplysning ved nabohøring, projektoffentlighed mv.	589
10.4.2.3	Myndighedens "vagthundefunktion"	592
10.4.2.4	Integrationsprincippet, koordinering mv.	593
10.4.3	Risikovurdering og -management	595
10.4.4	Miljøkonsekvensvurdering	597
10.4.4.1	VVM-vurdering	597
10.4.4.2	SMV-vurdering	599
10.5	Sagsbehandlingstider og -gebyrer	603
10.5.1	Myndighedernes sagsbehandlingstid	603
10.5.2	Betalingskrav	605
10.6	Generelle formkrav til afgørelser mv.	606
10.6.1	Meddelelsesform	606
10.6.1.1	Meddelelse af forvaltningsafgørelser	607
10.6.1.2	Offentliggørelse af planer og programmer	607
10.6.1.3	Offentliggørelse af registreringer, kortlægning mv.	608
10.6.2	Krav om begrundelse og bestemthed	609
10.6.2.1	Pligt til at begrunde	609
10.6.2.2	Begrundelse for uenighed i kollegiale organer	610
10.6.2.3	Særligt om vilkårsformulering	610
10.6.3	Klagevejledning	611
10.6.4	Pligt til at orientere andre om afgørelsen	612
10.7	Reaktion på sagsbehandlingsfejl	613
Kapitel 11	617
	<i>Overvågning og rekurs</i>	
11.1	Forvaltningens overvågningsforpligtelser og -beføjelser	617
11.1.1	Vetoordninger	618
11.1.1.1	Planlovens vetoordning	619
11.1.1.2	Miljømålslovens vetoordning	620
11.1.2	Call-in-beføjelser	621
11.1.3	Opsøgende tilsyn og overvågning	622
11.1.3.1	Fordeling af tilsynskompetencer	622
11.1.3.2	Tilsynsinitiativer og -forpligtelser	623
11.1.4	Remonstration	626
11.1.5	Tilbagekaldelse	627
11.2	Administrativ rekurs	631
11.2.1	Formål	631
11.2.2	Klageadgang og -genstand	632
11.2.2.1	Hvad kan påklages?	633
11.2.2.1.1	Klagegrunde	633
11.2.2.1.2	Klagens genstand	634

Indholdsfortegnelse

11.2.2.1.3	Udelukkelse af klager – endelighedsklausuler	636
11.2.2.2	De klageberettigede	638
11.2.2.2.1	Individuel og væsentlig interesse.....	639
11.2.2.2.2	Erhvervs- og forbrugerorganisationer	642
11.2.2.2.3	Miljøorganisationer og foreninger.....	642
11.2.2.2.4	Myndigheder	643
11.2.2.3	Klagens adressat, indhold og form	643
11.2.2.4	Klagefrist	644
11.2.2.4.1	Fristens begyndelsestidspunkt mv.	644
11.2.2.4.2	Fristens udløb	646
11.2.2.4.3	Realitetsbehandling eller afvisning?.....	647
11.2.2.4.4	Klagegebyr	648
11.2.3	Udsættelse af afgørelsens fuldbyrdelse/udnyttelse.....	648
11.2.4	Realitetsprøvelse og reaktionsmuligheder	651
11.2.4.1	Instansfølge og identitet.....	651
11.2.4.2	Officialprincip, besigtigelse, møde med parter mv.	651
11.2.4.3	Parternes påstande.....	652
11.2.4.4	Reaktion på sagsbehandlingsfejl og materielle mangler.....	653

Kapitel 12 **657**

Det kommunale tilsyn

12.1	Generelt om det kommunale tilsyn.....	657
12.1.1	Organisation	659
12.1.2	Tilsyns genstand.....	660
12.1.2.1	Tilsynet med kommuner	660
12.1.2.2	Tilsynet med de kommunale fællesskaber.....	661
12.2	Prøvelsesforudsætninger.....	662
12.2.1	Optagelse af sager	662
12.2.2	Lovgivning omfattet af tilsynets kompetence.....	663
12.2.3	Sagsoplysning.....	664
12.2.4	Kompetence ift. andre kontrolinstanser.....	665
12.2.4.1	Administrative kontrolinstanser.....	666
12.2.4.2	Klagenævnet for Udbud	667
12.2.4.3	Folketingets Ombudsmand	667
12.2.4.4	Domstolene.....	668
12.3	Legalitetstilsynet.....	668
12.4	Reaktionsmuligheder.....	669
12.4.1	Vejledende udtalelser.....	670
12.4.2	De enkelte sanktioner.....	671
12.4.2.1	Annulation og suspension	671
12.4.2.2	Tvangsbøder	672
12.4.2.3	Erstatningssøgsmål og anvendelse af bod	675
12.4.2.4	Anerkendelsessøgsmål	677
12.4.3	Beslutning ikke bragt til udførelse.....	678

12.4.4 Klarhedskriteriet	679
12.5 Hensigtsmæssighedstilsynet	681
12.5.1 Godkendelse af kommunale fællesskaber	682
12.5.1.1 Godkendelsesordningens formål	682
12.5.1.2 Godkendelsens indhold	683
12.5.1.3 Ophævelse, udtræden og tvistløsning	684
12.5.2 Godkendelse af økonomiske dispositioner	685
12.6 Indenrigs- og Sundhedsministeriets styringsbeføjelser	685
12.6.1 Fastsættelse af generelle forskrifter	686
12.6.2 Rekurs- og tilsynskompetencer	686
12.6.2.1 Rekursfunktion	687
12.6.2.2 Tilsynsfunktion	687
12.6.2.3 Prøvelsesgrundlag	688
12.6.2.4 Reaktionsmuligheder	689
Kapitel 13	691
<i>Ombudsmandskontrol</i>	
13.1 Generelt om ombudsmandsinstitutionen	691
13.2 Egen-drift undersøgelser og klager	692
13.3 Klagefrist og forudsætning om udnyttelse af rekurs	694
13.4 Kompetence i forhold til forvaltningen	695
13.5 Oplysningsinitiativer og reaktionsmuligheder	698
13.6 Bedømmelsesgrundlag og praksis	700
13.6.1 Efterprøvelse af forvaltningens sagsbehandling	701
13.6.2 Efterprøvelse af den materielle afgørelse	704
13.6.2.1 Fagkundskab, sagkundskab mv. forudsat	705
13.6.2.2 Bedømmelse efter EU- og internationale regler	705
Kapitel 14	707
<i>Kontrol og håndhævelse ved domstolene</i>	
14.1 Domstolskontrollens forskellige former	707
14.2 Civile retssager	708
14.2.1 Borgeres og virksomheders søgsmålsret	708
14.2.1.1 Adressatens søgsmålsret	710
14.2.1.2 Andre borgeres søgsmålsret	711
14.2.1.3 Miljøorganisationers og foreningers søgsmålsret	712
14.2.2 Kommunale miljømyndigheders søgsmålsret	713
14.2.3 Hvem skal sagsøges?	715

Indholdsfortegnelse

14.2.4	Søgsmålsfrist	717
14.2.4.1	Påses søgsmålsfristen ex officio?	718
14.2.4.2	Beregning af søgsmålsfrist	719
14.2.4.3	Søgsmålsfristens anvendelsesområde	720
14.3	Fuldbyrdelsen	721
14.4	Tvangsbøder	724
14.4.1	Egnede forpligtelser	725
14.4.1.1	Undladelsespligter	726
14.4.1.2	Betalingsforpligtelser mv.	728
14.4.2	Forudgående påbud	728
14.4.3	Endelig administrativ afgørelse	729
14.4.4	Ansvarssubjekt	731
14.4.4.1	Krav om skyld?	731
14.4.4.2	Flere ejere	733
14.4.4.3	Selskab eller person	735
14.4.5	Processuelle problemer	737
14.4.5.1	Domsmænds medvirken	737
14.4.5.2	Indenretlig vedtagelse	737
14.4.5.3	Anke	738
14.4.6	Tvangsbøder og straf for samme forhold	738
14.5	Straffesager	739
14.5.1	Undersøgelse og efterforskning	740
14.5.1.1	Undersøgelsesbeføjelser	740
14.5.1.2	Politianmeldelse	742
14.5.2	Regelgrundlaget	743
14.5.2.1	Straffelovens § 196	744
14.5.2.2	Miljøbeskyttelsesloven	745
14.5.3	Hvem kan straffes?	748
14.5.3.1	Selskabsansvar	749
14.5.3.2	Ekstern medvirken	750
14.5.3.3	Det offentlige som strafsubjekt	755
14.5.4	Sanktioner	756
14.5.4.1	Frihedsstraf	756
14.5.4.2	Bøder	757
14.5.4.3	Konfiskation	758
14.5.4.4	Rettighedsfrakendelse og tab af miljøansvarlighed	759
14.6	Valget mellem straffesag og civil sag	760
14.6.1	Miljømyndighedernes valg	761
14.6.2	Borgernes og virksomhedernes valg	762
Kapitel 15	763
<i>Voldgiftsbehandling</i>		
15.1	Voldgifts- eller domstolsbehandling? hvorfor vælges voldgiftsbehandling?	763

15.2 Voldgiftsbestemmelser i miljøaftaler.....	765
15.3 Voldgiftsbestemmelser i energi- og affaldsaftaler.....	769
15.4 Voldgiftsrettens virkemidler – herunder spørgsmålet om retskilder.....	770
15.5 Fortolkning af afgørelser gyldighed, retskraft og fuldbyrdelse.....	773
Forkortelser	775
Litteraturfortegnelse	779
Regeloversigt	813
Lovgivning mv.....	813
Internationalt.....	813
Konventioner mv.....	813
EU-lovgivning, afgørelser mv.....	815
Forordninger.....	815
Direktiver.....	817
Afgørelser, beslutninger, henstillinger mv.....	825
National lovgivning.....	827
Domme og afgørelser	845
Domme.....	845
WTO-afgørelser	845
Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol	845
EF-domstolen og Retten i Første Instans.....	845
EF-domstolens afgørelser.....	845
Udtalelser fra EF-domstolen	848
Retten i Første Instans afgørelser ⁸⁴⁸	
Trykte domme – danske	848
Utrykte domme.....	852
Afgørelser	852
Ombudsmandsafgørelser.....	852
Administrative afgørelser	854
Stikordsregister	859

